

KREACIONIZMUS, NEBO TEISTICKÁ EVOLUCE? KDE STOJÍ MUSLIMOVÉ?

Jeden přítel a bratr v islámu mne požádal, abych napsal svůj komentář na již celkem profláknuté téma věčných „opičích“ sporů. Rozhodl jsem se celou věc posoudit ze dvou navzájem se doplňujících, ale nikoliv protichůdných stanovisek – stanoviska věřícího muslima a stanoviska přírodovědce. Ve své analýze jsem se snažil přistupovat přímo a zhodnocovat s vědeckou objektivitou, udávat všechna pro a proti. Nesnažím se čtenáře nikam směřovat, co si vybere, ponechávám zcela na něm.

Náboženské premisy

Jsou muslimy obecně uznávané, vycházejí z Koránu a Sunny a jsou potvrzeny shodnými stanovisky zbožných předků.

1. Bůh je absolutně Jediným Stvořitelem, Pánem a Hybatelem veškerenstva. **On nejlépe ví, co na souši je i na moři, a nepadne list žádný, aniž by On o něm nevěděl, a není zrnka v temnotách země ani stébla zeleného či uschlého, jež zaznamenáno by nebylo v Knize zjevné.** (An'ám:59) **Lidé, uctívejte Pána svého, jenž stvořil vás i ty, kdož před vámi byli** (Bekara:21)
2. Bůh seslal jediné správné jasné vedení pro svůj lid, aby ho následovali. Toto vedení je jasně spatřitelné každému inteligentnímu jedinci, který se o to snaží: **A již bylo jasně rozlišeno správné vedení od bloudění! Ten, kdo nevěří v Tághúta a věří v Boha, ten uchopil se rukojeti spolehlivé, jež nikdy se neutrhne.** (Bekara:256)
3. Tento Tághút je cokoli, co se uctívá namísto Boha anebo spolu s Ním, ať už modla, osoba, ideologie, cokoli. Všechny filozofie, víry a ideologie, kde figuruje něco, co je jasně identifikovatelné jako Tághút, jsou falešné a stavějí na lži. Posel ﷺ řekl: *„Nevíra (kufr) je jedním náboženstvím (myšleno falešným).“*
4. Bůh ve správném vedení, které seslal, přikazuje povinnost poznávat okolní svět a skrze poznání okolního světa spatřovat Jeho Velkolepost. **Toto je Písmo požehnané, jež jsme seslali tobě, aby lidé o jeho znameních přemýšleli a aby si je rozmyslem nadaní připomínali.** (Sád:29) Totéž platí pro uvažování o vzniku a vývoji okolního světa: **Což ti, kdož nevěří, nevidí, že nebesa a země byly pevně spojeny a že jsme je od sebe odtrhli a že z vody jsme vše živé učinili? Což neuvěří? A vztyčili jsme na zemi hory pevně zakotvené, aby se s nimi nekývala, a učinili jsme na ní průchody jako cesty - snad jimi budou vedeni. A učinili jsme nebe střežou chráněnou - a přesto se oni odvracejí od Našich znamení.** (Anbijá':30-32)

Vědecké premisy

Vycházejí ze základních filozofických a metodologických konceptů, na kterých staví metodika jakékoliv vědecké práce. Formulovali je dávní antičtí aj. myslitelé, muslimští učenci, jako otec optiky Ibn Hajsem okolo roku 1021 a po nich Descartes atd. Zahrnují:

1. obecný postup: 1. pozorování; 2. formulaci hypotézy (domněnky); 3. experiment; 4. analýzu, kvantifikaci a matematické zhodnocení výsledků; 5. objektivní interpretaci získaných dat a vyvození závěrů – odvrhnutí, nebo potvrzení hypotézy. Potvrzená hypotéza dosahuje stupně teorie (možné interpretace výsledků) a se vzrůstajícím počtem opakovaných srovnatelných experimentů může i nabýt stupně přírodního zákona. Hypotézy a teorie lze upravit či zcela zavrhnout na jakémkoli stupni; 6. prezentaci a publikaci získaných poznatků. Ta musí rovněž probíhat objektivně a fundovaně, je třeba synteticky zhodnotit, co s čím souvisí a posoudit, nelze-li

pozorovaný závěr vysvětlit i jinak, třeba v rozporu s teorií, neboť statistika umí prokázat i to, že čápi nosí děti, ale o tom až někdy příště.

2. Vědomí toho, že skutečná věda může pracovat pouze s opakovanými a opakovatelnými pozorováními, měřeními, či experimenty, aby mohla stanovit výrok s větší pravděpodobnostní hodnotou nežli pouhá hypotéza.
3. Vědomí toho, že vědecké poznání není definitivní a nemá absolutní, 100% platnost. Věda počítá pouze s co možná nejvyšší pravděpodobností. Někdy dokonce nemůžeme něco potvrdit, ale jen vyvrátit. To se stává u výroků s kvantifikátory. Např. tvrzení typu „pro všechna X platí Y“ nelze dokázat přímo, neboť si nejsme nikdy jisti, jestli jsme posoudili skutečně všechna X. Zjištěním alespoň jednoho X, pro které zároveň neplatí Y, původní domněnku pouze vyvrátíme a naopak
4. Základním pravidlem vědecké objektivity je neutralita. Věda nesmí dávat věcem pozitivní a negativní znaménka a nepřísluší jí vytvářet etiku.

Po těchto úvodních premisách uvádím přehled nejčastějších a nejdůležitějších teorií souvisejících se vznikem a vývojem života. Záměrně vynechávám teorie panspermie, které tvrdí, že život byl na Zemi zavlčen, ať již cíleně nebo náhodně, z vesmíru, z jiného nebeského tělesa. Tyto teorie, ačkoli jsou populární, nijak nevysvětlují otázku vzniku života, jen ji odsouvají jinam.

Teorie kreacionistické

Věří, že svět, život a člověk, byl stvořen Bohem¹ naráz, tak, jak je. Vývoj neuznávají, v jakékoli by byl podobě.

1. Teorie „mladé Země“ – říká, že svět je velmi mladý, neexistuje déle než několik tisíc, max. desítky tisíc let. Pracují často s biblickými 5 tisíci lety od stvoření světa. Zpochybňují geologické datování a na svou podporu předkládá důkazy jiné, např. z vesmíru². Fosílie dnes již neexistujících životních forem považuje za život zničený potopou světa. Lpí na doslovné interpretaci existujících náboženských textů, jako biblické Genesis.
2. Teorie „staré Země“ – rovněž popírá proměnu druhů v čase, ale nikoli geologické datování. Tvrdí, že Země má ten věk, který dle geologie mít má. Neexistenci vyhynulých druhů zdůvodňuje zásahem Boha, který rozhoduje o bytí a nebytí všeho. Specifickým případem je teorie kataklyzmat. Jde o teorii, která historicky předcházela Darwinově a zastával ji např. autor dvojslovných názvů organismů Carl Linné a otec paleontologie Georges Cuvier. Tvrdí, že svět prošel sérií gigantických katastrof, de facto něco jako několika „potopami světa“ a po skončení každé z nich Bůh stvořil tvorstvo nové.

Teorie evoluční

Počítají s vývojem, proměnlivostí, adaptací, změnami. Mohou započítávat faktor inteligence v pozadí, která těmito změnami hýbe, anebo také nemusí. Historickým předstupněm jim byly teorie abiogeneze, tedy vzniku živého z neživého. Zastával ji např. Aristotelés, který věřil, že žáby se rodí z bahna a mouchy z tlejícího masa. Podobného smýšlení byl i polyhistor islámského středověku al-Mas'údí. Tyto dnes legrační teorie definitivně vyvrátil Louis

---

¹ Nebo jakoukoli jinou vyšší entitou, třeba ďáblem nebo mimozemšťany

² Např. nánosy vesmírného prachu na Měsíci. Víme, že tam neexistuje atmosféra ani neznáme nic, co by zabráňovalo rovnoměrnému usazování prachu na povrchu. Pokud by však byl starý několik miliard let, jak tvrdí moderní věda, nános prachu by zde byl několik stovek metrů hluboký a Armstrong a Aldrin by po něm asi těžko kráčeli. Tak tomu ovšem není, jeho hloubka nepřesahuje několik málo desítek centimetrů, což skutečně odpovídá stáří Země dle Genesis více, než čemukoli jinému.

Pasteur proslulým experimentem s hermeticky uzavřenou sterilní živnou půdou, kde se žádné bakterie samozřejmě „nevytvořily.“

1. První a nejprimitivnější z moderních evoluční teorií je překonaná teorie Lamarckova. Lamarck tvrdil, že se organizmy přizpůsobují měnícím se podmínkám. Proto dle něj např. žirafy vznikly z antilop, které si protahovaly krk, aby dosáhly na čerstvé výhonky v korunách stromů. Genetika byla tehdy neznámým pojmem a proto nemohl tušit, že vlastnosti získané za života jedince se nepřenáší na potomstvo³. Nikdo z nás se ostatně nenarodil plně gramotný, ačkoli jeho rodiče číst a psát umějí.
2. Klasická evoluční teorie Charlese Darwina. Počítá s náhodnými drobnými odchylkami v populacích, z nichž jsou upřednostňovány ty, které nejlépe vyhovují daným podmínkám a mají proto nejlepší šance přežít, rozmnožit se a přetrvat nadále. Odchylky se stále zvětšují a vznikají typy, rasy a posléze i druhy. Darwin dokázal vysvětlit i vznik zdánlivě hendikepujících struktur, jako je paví ocas. Samičky si vybírají samce s nejnápadnějším a nejdelším chvostem právě proto, že se jím může pyšnit jen skutečně silný a zdravý jedinec. Ačkoli Darwin sám nikdy nepopřel existenci Boha, stal se terčem útoků církve a kreacionistické vědecké obce, zejména poté, co své závěry aplikoval i na lidský druh.
3. Klasický moderní neodarwinismus, který již chápe na jakém principu jsou odchylky mezi jednotlivými jedinci (genetické mutace), počítá s vlivem náhodných obměn genetických odchylek v jednotlivých generacích (genetický drift), s vlivem ekologie, populační genetiky, speciace, přírodního výběru, který nemusí probíhat jen na úrovni jedinců, ale i celých populací a druhů. Definuje mikroevoluci, pomalé přeměny, téměř nepozorovatelné, a makroevoluci, kdy jde přímo o vývoj skokem.⁴
4. Zajímavostí je teorie tzv. sobeckého genu, kterou formuloval Richard Dawkins v 70. letech 20. stol., když se snažil vysvětlit altruismus v rámci geneticky příbuzných societ. Ne jedinci jako takový, ale samy jejich geny, či spíše alely⁵ jsou podrobovány boji přírodního výběru, kde nejsilnější vítězí na úkor všech ostatních. Podle této teorie jsme jen otroky našich vlastních genů, které na nás parazitují a je jim jedno, že třeba i zahyneme.
5. Různé teorie teistické evoluce, které uvažují inteligentní entitu v pozadí evolučních změn. Tvrdí, že evoluce není řízena náhodou, ale že je modulována někým zvenčí. Bůh, ale taky třeba ďábel či mimozemšťané. To vede to ke dvěma odlišným přístupům: a) stvořitel stvořil a nadále nezasahuje b) stvořitel je nezbytnou příčinou příčin, prapříčinou, která je odpovědná za vše, ví o všem a nic není náhoda.

Námítky proti stávajícím (nejen evolučním) teoriím

1. Otázka vzniku a případného vývoje světa je problémem nejen vědeckým, ale i filozoficko-ideologickým. Nárok odpovídat na ně si tedy nikdy nebudou činit pouze vědci. Všichni však budou používat metodiky, které jsou alespoň zdánlivě vědecké. Tím není dosaženo principu vědecké objektivity, kdy jsou výsledky konfrontovány a

---

³ Tato teorie dlouho přetrvávala ve stalinském SSSR. Sovětští badatelé T.A. Lysenko a I.V. Mičurin popírali vliv genů na organizmy. První z nich jako mladý agronom zasel hrách do půdy vyprahlé pustiny v Ázerbájdžánu a očekával, že mu vyroste rostlinka bavlníku. Druhý z nich proslul jako expert na roubování a šlechtitelství. Očekával, že réva vinná díky roubování na dřeviny z tundry získá schopnost plodit i za polárním kruhem. Jejich snahy okouzly J.V. Stalina natolik, že prohlásil genetiku za buržoazní pavědu a spousta vynikajících sovětských genetiků skončila z jeho rozmaru v sibiřských gulazích.

⁴ Nejžhavější je nová teorie špičkových českých evolučních biologů okolo Jiřího Flégra, tzv. zamrzlá evoluce. Tvrdí, že změny se dlouhou dobu jen hromadí bez efektu a nakonec se projeví, až když dojde ke krizi prostředí nebo k objevení se nových možností pro expanzi. Údajně jde o největší převrat v evoluční biologii od uveřejnění Dawkinsova „sobeckého genu“, viz níže.

⁵ Jednotlivé formy stejných genů

diskutovány všemi možnými úhly pohledu. Získané výsledky jsou a budou interpretovány podle šablony ideologie a věda se tak stala a zůstane zajatcem ideových konceptů. To je případ vztahu moderního neodarwinismu a Dawkinsovy teorie ve vztahu k ateistickému světonázoru na straně jedné, nebo na druhé straně vztah kreacionistických teorií k nejrůznějším formám náboženských fundamentalizmů. Netřeba dodávat, že oba tyto světonázory mohou být nepěkně tmářské, agresivní a netolerantní, to je známo z historie.

2. Přijetí jedné, nebo druhé názoru může vyvolat bouři v otázkách etiky, svobodné vůle a svobodného názoru. Před tím varuji, protože věda nikdy nesmí určovat etiku.
3. Poslední jsou skutečně věcné námitky proti kterékoli ze zmíněných teorií. Na rozdíl od předešlých problému se těmito námitkami, z hlediska vědeckého, má cenu zabývat.

Námitky proti odpůrcům evolučních teorií

Odpůrci evolučních teorií se mnohdy opírají o ideový základ určitých náboženství. Neaktivnější a nejtvrďší kritici evolučních teorií se rekrutují z řad fundamentalistických křesťanů. V muslimském prostředí je příkladem takového kritika turecký autor známý pod pseudonymem Harun Yahya⁶. Budeme se soustředit především na jeho teze.

1. Evoluce je soustavně popírána a kritizována jako taková, jako celistvý komplex, bez ohledu na to, že nutně nemusí znamenat popření Boha. Dokonce klasická teorie selekce rozeznává selekci přírodní, podle ateistů náhodnou a selekci záměrnou⁷.
2. Používány jsou zastaralé⁸ citace a překonané hypotézy.⁹ Dále je možno najít neověřená fakta, bez udání zdrojů ze kterých čerpá a i skutečné historické nesmysly.¹⁰ Yahya neodpovídá na v současnosti módní koncepty hromadění změn, makroevoluce a tzv. „zamrzlé“ evoluce. Teorie evoluční jsou zajedno směřovány s teoriemi kosmologickými, jako např. Velký třesk atd. ačkoliv mezi nimi není užší sémantická souvislost. Autor odhaluje svou snahu napadat ateistický světonázor, kterou jakožto věřící člověk musím oceňovat. Navzdory tomu si nelze nepovšimnout, že si při této činnosti počíná nadmíru neohrabaně a vylévá příslovečnou vaničku i s dítětem.
3. Chybí dostatek syntetického nahlížení, propojování poznatků z různých spřízněných oborů a to jak v nahlížení na evoluční teorie samy (jakožto subjekt polemiky) tak i při formulaci vlastní odpovědi. Jakoby se zdálo, že si autor vypůjčuje, co se mu líbí. Navíc do diskuze nepřináší mnoho nového, protože spoustu svých tezí bezmyšlenkovitě přejímá odjinud, především od starších autorů protestantských.

---

⁶ Není od věci připomenout, že autor nezvládá ani vlastní ideová východiska svého náboženství. Je známo, že inklinuje k sůfizmu, herezi, která nedbá na ucelenost a správnost věrouky a staví citový prožitek nad ratio a náboženskou znalost Koránu a Sunny. Sám Yahya je laik bez hlubšího vzdělání jak v islámských naukách, tak i v evoluční biologii.

⁷ Záměrnou selekci je v podstatě jakékoli šlechtitelství, např. fakt, že celé široké spektrum psích plemen od čivavy až po bernardýna vzniklo sérií inteligentních lidských zásahů z jediného společného předka, vlka.

⁸ Konvenčně, ve vědecké obci, na poli evoluční biologie, fylogeneze a příbuzných oborů, může být i údaj starší než „jen“ rok 1999 kritiky strhán pro „zastaralost“. Omluvou může být jediné neexistence seriózního údaje mladšího.

⁹ Např. při výkladu o nepředstavitelné složitosti DNA zapomíná, že tato „matrice života“ již není brána jako původní zdroj genetické informace. Tím jsou nově považovány molekuly RNA, které, nejenže mají schopnost autoreplikace a kódování syntézy bílkovin jako DNA, ale jsou schopny také autokatalýzy jako některé proteiny. Jednodušší RNA tedy v historii předcházela složitou DNA, která vznikla druhotně jejím přičiněním. To potvrzují objevy enzymů na bázi RNA, infekčních molekul RNA v rostlinách, RNA virů, enzymu schopného přepisu z RNA do DNA a naopak.

¹⁰ Yahya tvrdí, že Darwinova teorie, ač plná nedostatků, byla kvůli nedokonalosti tehdejší doby přijata a zapadla právě kvůli tomu, že tehdejší vědci jí nebyli schopni oponovat. To je historický omyl a zjevná nespravedlnost vůči kreacionistům samým. Darwin svou knihou O původu druhů přírodním výběrem vyvolal bouři polemik a spousta tehdejších špiček převážně kreacionistické vědy na něho napsala ostré a věcné reakce.

4. Yahya podrobuje kritice tzv. mezičlánky. Tvrdí, že ve fosilním záznamu žádné neexistují. To ovšem zdaleka není pravda.¹¹ Yahya namítá, že polovyvinuté orgány jsou evoluční nevýhodou. Tato námitka je však vyvratitelná tvrzením, že původní účel dávných orgánů může být i jiný, než jejich dnešních protějšků.¹² Z hlediska kritiky teorie evoluce je nutno konstatovat, že přechodných forem mnohdy existuje až příliš mnoho, uvažovaný předstupeň a potomek mnohdy zahrnují jen dva extrémy v rozptylu jedné vlastnosti a ve stejné době nacházíme různé vývojové stupně uvažovaného procesu.
5. Evolucionisté jsou obviněni z šíření propagandy pro ateistický světový názor a evoluční teorie bývá spojována s úpadkem etiky, eugenikou¹³ a s nacistickými či komunistickými totalitami. Protiargumentem je fakt, že ateismus sice staví na evoluční teorii, nicméně tato nutně nepotřebuje ateistický světový názor a dokáže se bez něj obejít. Dále, jak už jsme řekli, etika nesmí být určována vědou a rovněž tvrzení, že takhle se chovali naši živočišní předchůdci a proto je přirozené se takto chovat, je absurdní nesmysl.

Co z toho plyne pro muslimy?

Závěrem našeho povídání je důležité připomenout tři poučení:

1. Jsme stvořeni Božími, ať už uvažujeme, že nás Bůh stvořil najednou takové, jací jsme, anebo nás tvaroval skrze dřívější formy. On je náš Stvořitel a Jemu se navrátíme.
2. Islám jako náboženství zdůrazňuje důležitost vědy a poznání, včetně oborů nenáboženských. Každému z nich definuje jasně dané místo.
3. Soudíme-li a rozsuzujeme, je třeba uvažovat analyticky-synteticky, komplexně, s posouzením všech dostupných faktů a všech dostupných interpretací těchto faktů, snažit se nalézt objektivní pravdu a nikoli být v zajetí nějaké ideologie, nebo předem daného záměru, či zamýšleného cíle, kterého chceme dosáhnout.

---

¹¹Paleontologický záznam jen např. v evoluci obratlovců zahrnuje přechodové formy mezi obojživelníky a plazy, jako např. nedávno objevený *Tiktaalik* z devonu Grónska, celá plejáda opeřených dinosaurů a praptáků, savcovitých plazů, na jejichž lebkách lze studovat postupné změny čelistního kloubu atd.

¹² Např. peří drobných dinosaurů nejspíše prvotně nesloužilo k letu, ale k izolaci těla a zachování jeho stálé teploty.

¹³ Hitlerův plán byl pouze špičkou ledovce, v mnoha zemích západní Evropy proběhly v první polovině 20. stol. programy na zlepšení genofondu obyvatelstva, kde byli nedobrovolně sterilizováni např. přistěhovalci a lidé s nižším intelektem. Do 50. let byli dokonce přistěhovalečtí kandidáti na pobyt v USA segregováni podle IQ a přítomnosti, či nepřítomnosti geneticky podmíněných onemocnění. Tyto praktiky souvisejí s filozofickou krizí modernity spíše než s Hitlerem, který je pouze „dovedl k dokonalosti“, byly odmítnuty, nicméně evoluční teorie jako takové tuto diskreditaci celkem úspěšně ustály.